

CETATEA TRACO-GETICĂ DIN A DOUA JUMĂTATE A MILENIULUI I Î. E.N. DE LA MOȘNA (jud. Iași)

DE

ADRIAN C. FLORESCU și GH. MELINTE (HUȘI)

În apropierea satului Moșna (jud. Iași), pe locul „cetățuie” erau cunoscute de multă vreme urmele unei străvechi așezări omenești, fortificate cu val și șanț. Recunoașterile repetate efectuate aici în ultimii ani de Gh. Melinte, directorul Muzeului raional Huși și Al. Brăteanu, profesor la școala din Moșna, au dus la identificarea unor interesante resturi arheologice databile în secolele III—II î. e. n.

★

Cetatea de la Moșna se află la circa 3,5 km spre nord de sat, pe o înălțime dominantă, asigurând astfel o bună vizibilitate pînă la distanțe destul de apreciabile de jur împrejur. Atragem atenția că obiectivul nostru se situează în zona răsăriteană a podișului central moldovenesc, unitate geografică recunoscută prin specificul său ca un adevărat bastion natural, cu văi înguste și adînci și înălțimi atingînd uneori 500 m, acoperite în bună parte cu codri seculari.

Cetatea propriu-zisă constă exclusiv dintr-o incintă de formă aproximativ pentagonală mult aplatisată, orientată NV—SE, cu suprafața de circa 9 ha (fig. 1). Latura de sud, urmînd o linie destul de sinuoasă, este marcată de o pantă foarte înclinată, aproape imposibilă accesului. Celelalte patru laturi, respectiv de V, NV, N și NE au fost marcate inițial prin val de pămînt și șanț adiacent. Actualmente aceste elemente de fortificație se mai păstrează doar pe laturile de SV, NV și parțial N; în schimb, pe circa 2/3 din latura de N și integral pe aceea de NV valul a fost complet distrus — în împrejurări care urmează a fi stabilite — iar șanțul, cu anumite modificări, s-a păstrat aici numai în unele porțiuni. Deși altitudinea la care a fost ridicată această cetate permitea cu ușurință vizibilitatea asupra împrejurimilor, posibilitatea de observare era amplificată și de un imens tumul situat aproximativ în zona mediană a porțiunii de sud, avînd baza ovoidală cu diametrii de 80 × 60 m și înălțimea probabilă de circa 10 m. În prezent, acest tumul prezintă în

mijloc un „crater” adînc de circa 6 m, rezultat în urma săpăturilor repetate, executate începînd încă din veacul trecut de numeroși căutători de comori.

Dimensiunile actuale ale celor două elemente de fortificație ale cetății sînt destul de variabile. Astfel, înălțimea valului este de 0,75—3 m; șanțul, avînd profilul în formă de pilnie, este adînc de 3—4 m și lat de

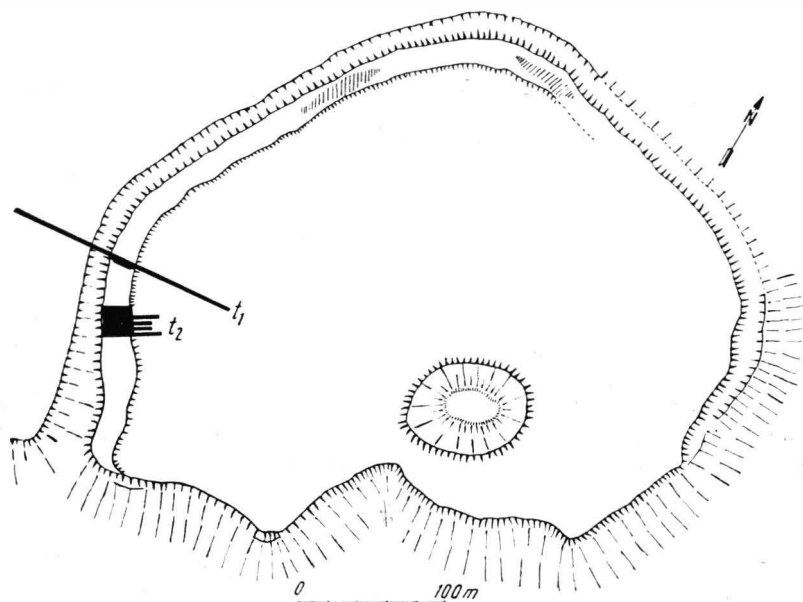

Fig. 1. — Moșna. Planul cetății de pământ traco-gețice.

maximum 12—15 m. Partea anterioară a valului prezintă o accentuată aplatisare ceea ce dă pantei respective o înclinare foarte mică.

În iulie 1966, s-a executat un sondaj în cetatea de la Moșna ale cărui rezultate le prezentăm în cele ce urmează.

Pe latura de vest a cetății, tăind pe direcție perpendiculară valul și șanțul, s-a trasat o secțiune avînd în interiorul incintei o lungime de 75 m care a fost prelungită în exterior cu 60 m. Observațiile obținute în urma executării acestei secțiuni atestă prezența exclusivă a resturilor de locuire în incinta cetății — inclusiv creasta și panta anterioară a valului — și absența lor totală în exterior.

Structura actuală a valului constă din două componente, esențial deosebite una de cealaltă prin natura lor. Astfel, partea inferioară o constituie valul propriu-zis, de o structură simplă, rezultat din depozitarea pe mal a pămîntului scos cu ocazia săpării șanțului — absolut identică, sub acest aspect, cu valul cetății de la Stîncești-Botoșani — avînd înălțimea maximă (în zona secționată) de 1,60 m și lățimea bazei de 18—19 m. Panta anterioară este foarte lină, limita sa superioară urmînd o linie dreaptă și nu curbată; în schimb panta exterioară este foarte înclinată. De asemenea, în această zonă s-a semnalat o bermă lată de

VSV 4600‰

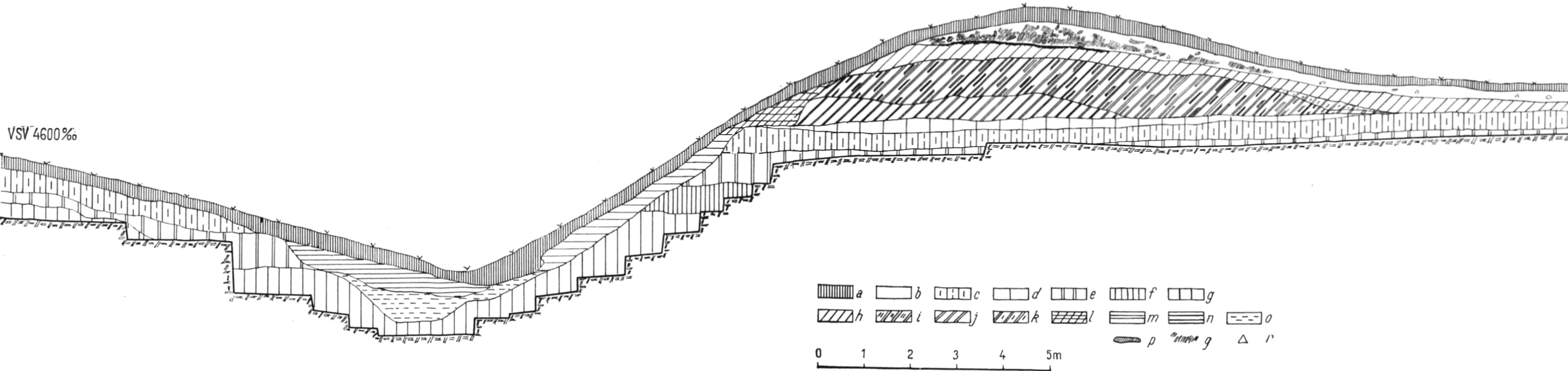

Fig. 2. — Moșna. Secțiunea t_1 (fragment) prin val și șanț. *a*, sol vegetal de pădure; *b*, sol cenușiu nisipos cu resturi arheologice din secolele III-II î.e.n.; *c*, sol brun-roșcat de pădure; *d*, sol brun roșcat de pădure cu pete gălbui, de sub baza valului; *e*, sol galben-roșcat foarte nisipos; *f*, sol galben clisos; *g*, sol galben-vinețiu; *h*, sol galben-vinețiu din umplutura valului; *i*, sol galben-roșcat nisipos amestecat cu galben clisos și cu concrețiuni, din umplutura valului; *k*, sol brun-șocolatiu, din umplutura valului; *l*, sol brun-șocolatiu clisos, aluvionar; *m*, sol brun-șocolatiu clisos, din umplutura șanțului; *n*, sol brun-gălbui clisos, din umplutura șanțului; *o*, sol brun-vinețiu clisos, din umplutura șanțului; *p*, chirpic ars; *q*, chirpic sfărâmat și arsuri; *r*, ciob.

circa 1 m. Partea superioară a valului cetății de la Moșna constă dintr-o depunere alcătuită din numeroase resturi de locuire (îndeosebi complexe *in situ* de chirpic ars, fragmente ceramice etc.), groasă de 0,20—0,60 m, care nu are nici o legătură organică cu partea inferioară a acestuia. Accentuăm că resturile de locuire abundă în regiunea valului, cu precădere spre creasta acestuia; ele diminuează brusc, devenind tot mai sporadice

Fig. 3. — Moșna. Ceramică din stratul aparținând secolelor III-II î.e.n., corespunzător perioadei ulterioare celei în care se datează construirea cetății de pământ traco-getice.

pe măsură ce depărtându-ne de această zonă, pătrundem spre interiorul cetății.

O a doua secțiune (t_2 , vezi fig. 1), practică în imediata apropiere a celei precedente, pe aceeași latură a cetății, a dus la observații stratigrafice identice. În ceea ce privește resturile de locuire care constituie, în ansamblu, partea superioară a valului prezența fragmentelor de vase cu buza fațetată în interior „bastarnice” (fig. 3), ca și fragmentele de mănuși de amfore cosiene, pledează pentru datarea depunerii respective în secolele III—II î. e. n., fiind deci contemporane cu așezările de la Lunca Ciurei¹,

¹ Anton Nițu, *Lunca Ciurii (Șantierul arheologic Trușești)*, în SCIV, VI, 1955, 1—2, p. 183—187.

Iași-Șorogari², Cocorăni³ și Botoșana⁴. Cantitatea mare de „chirpic” ars, semnalată în această depunere, nu poate fi pusă în legătură cu eventuala calcinare intenționată a părții superioare a valului. Deși foarte sfărâmat — din cauza intensificării rețelei rădăcinilor de arbori în decursul vremurilor — „chirpicul” reprezintă totuși resturile calcinate ale unor locuințe de suprafață, construite pe val. În sensul acestei afirmații pledează atât existența urmelor de pleavă, paie și frunze în structura bucăților de „chirpic”, cât și faptul că printre și sub fragmentele de „chirpic” ars s-au găsit fragmente ceramice iar uneori chiar vase *in situ*.

Timpul și posibilitățile materiale nu ne-au permis o extindere a săpăturilor pe o suprafață mai mare, pentru a putea verifica observațiile menționate aici. Totuși, o cercetare mai atentă a talazurilor unor gropi executate accidental în diferite puncte din zonele periferice ale cetății ne-au arătat că locuirea din secolele III—II î. e. n. ar fi afectat cea mai mare parte din traseul valului.

Pe baza datelor prezentate, locuirea din secolele III—II î. e. n. este ulterioară perioadei de construire a cetății. Oamenii corespunzători așezării respective — atragem atenția asupra faptului, poate nelipsit de semnificație, că este vorba de epoca prezenței vremelnice a bastarților în centrul Moldovei — aplatisind valul, i-au atenuat puternic panta anterioară și diminuindu-i pe cât posibil curbura suprafeței inițiale, au căutat astfel să amenajeze un teren cât mai propice construirii unor locuințe. Aceasta credem că explică înălțimea atât de mică a valului propriu-zis (atingind maximum 1,60 m), față de lățimea exagerat de mare a bazei (peste 18 m). Este lesne de înțeles că cei care au construit cetatea de la Moșna nu au putut concepe pentru val — dacă avem în vedere datele ce ni le oferă în acest sens alte cetăți de pământ de la mijlocul și din primele secole ale celei de-a doua jumătăți a mileniului I î. e. n. — o atât de mare disproporție a dimensiunilor (înălțimea maximă 1,60 m, lățimea bazei 18 m).

Ținând seama de aceste fapte, firește că epoca căreia îi aparține așezarea din secolele III—II î. e. n. nu se identifică cu aceea când a avut loc construirea și utilizarea ca atare a cetății. De altfel, amplasarea și poziția stratigrafică a resturilor de locuire (din secolele III—II î. e. n.) luate în discuție, exclud caracterul fortificat al așezării respective. În acest caz, se pune întrebarea când poate fi datată cetatea de la Moșna? Firește că într-o perioadă anterioară finului secolului al III-lea î. e. n., dar din nefericire, până în prezent, nu am descoperit resturi de locuire mai vechi pe care le-am putea identifica eventual cu epoca construirii și utilizării strategice a cetății. Evident că în această chestiune nu

² Săpături efectuate de Dan Gh. Teodor în 1964. Material inedit în colecțiile Muzeului de istorie a Moldovei din Iași.

³ Cf. Silvia Teodor și Simion Rață, *Contribuții la cunoașterea culturii geto-dacice din Moldova în secolele III-II î. e. n., în lumina săpăturilor de la Medeleni-Cucorăni*, comunicare prezentată la a II-a Sesiune științifică a muzeelor, București, decembrie, 1965.

⁴ Silvia Teodor, *Noi aspecte ale culturii geto-dacice în nordul Moldovei, în lumina săpăturilor de la Botoșana*, comunicare prezentată la a III-a Sesiune științifică a muzeelor, București, decembrie, 1966.

ne putem referi la cele câteva silexuri patinate aurignaciene, semnalate atât în incintă cât şi în exteriorul cetăţii, provenind de obicei de la partea inferioară a solului brun-roşcat de pădure care urmează sub baza valului, indicii vagi ale existenţei, pe locul respectiv, a unei staţiuni din paleoliticul superior.

Dacă lipsa resturilor arheologice dintr-o perioadă imediat anterioară finelui secolului al III-lea î. e. n. creează deocamdată dificultăţi pentru încadrarea cronologică mai precisă a cetăţii de la Moşna, relevăm totuşi, că, sub aspect tipologic (forma pentagonală, dimensiunile elementelor de fortificaţie, structura simplă a valului propriu-zis), obiectivul nostru prezintă strînse afinităţi cu cetatea II de la Stînceşti-Botoşani. Deşi asupra acesteia din urmă materialul faptic existent nu ne îngăduie o încadrare cronologică prea precisă, pare însă destul de verosimilă, după cum am arătat şi cu alt prilej, datarea sa aproximativ în secolele IV—III î. e. n.⁵ Prezentînd trăsăturile topografice specifice aşezărilor fortificate hallstattiene carpato-dunărene, este neîndoielnic caracterul tracogetic al cetăţii de la Moşna.

Cu alt prilej am emis ipoteza potrivit căreia încetarea locuirii în unele cetăţi de pămînt de pe teritoriul Moldovei, către finele secolului al III-lea î. e. n. (Stînceşti, Cotnari) s-ar datora apariţiei aici a triburilor bastarne⁶. În ceea ce priveşte obiectivul de la Moşna ne punem întrebarea în ce măsură cele două etape de locuire menţionate s-ar putea identifica totuşi sub aspect etnic, cu una şi aceeaşi populaţie. Oare în condiţiile nou create în pragul secolului al II-lea î. e. n., prin stabilirea temporară a bastarnilor în centrul Moldovei, populaţia traco-getică de pe „cetăţuie” să fi considerat inutilitatea strategică a cetăţii construite în perioada anterioară pentru ca minimalizîndu-i elementele de fortificaţie să le fi dat altă destinaţie, amenajînd valul în vederea construirii aici a unei dense reţele de locuinţe? Este drept că în cadrul materialului ceramic descoperit la Moşna elementele Przeworsk nu au un caracter sporadic. Considerăm totuşi că materialul faptic de care dispunem actualmente este cu totul insuficient pentru a lua aici în discuţie caracterul etnic al resturilor de locuire din secolele III—II î. e. n. de pe „cetăţuie”, de la Moşna; această problemă rămîne deocamdată deschisă, întrucît ea necesită un material faptic cu mult mai amplu vizînd, în primul rînd, o profundă cunoaştere a culturii traco-getice din centrul Moldovei în cea de-a doua jumătate a mileniului I î. e. n. Trebuie să relatăm însă că sub acest aspect cercetarea şi cunoştinţele noastre se află într-un stadiu încă incipient.

⁵ Adrian C. Florescu şi Simion Raţă, *Problema cetăţilor hallstattiene din Moldova, în lumina săpăturilor de la Stînceşti - Botoşani*, comunicare prezentată la cea de-a II-a Sesiune ştiinţifică a muzeelor, Bucureşti, decembrie, 1965.

⁶ Cf. Adrian C. Florescu, *Le problème des établissements fortifiés hallstattiens tardifs de la zone orientale de la Roumanie*, în *Actele celui de-al VII-lea Congres de ştiinţe pre- şi protoistorice*, Praga, august, 1966 (sub tipar).

LA FORTERESSE THRACO-GÉTIQUE DE LA DEUXIÈME MOITIÉ DU Ier MILLÉNAIRE AV. N. È. DE MOȘNA (dép. de Iassy)

RÉSUMÉ

En 1966 on a procédé à un sondage dans la forteresse en terre — avec vallum et fossé de défense — située à 3,5 km nord du village de Moșna (dép. de Iassy — au centre de la Moldavie).

La forteresse proprement dite est constituée par une enceinte pentagonale, aplatie, orientée NV — SE et ayant une superficie de 9 ha. Le côté sud, sinueux, formant la base du pentagone, longe le bord d'une pente raide, difficilement accessible. Des quatre autres côtés, délimités, grâce au vallum et au fossé adjacent, il n'en subsistent, mieux conservés, qu'un peu plus de 2 côtés, le reste ayant été détruit dans des conditions qui n'ont pu être encore précisées. Dans la zone médiane du côté sud il y a un immense tumulus, ellipsoïdal, ayant les diamètres de 80 et 60 m et une hauteur d'environ 10 m (fig. 1).

À l'occasion des fouilles on a trouvé, sur la crête et sur la pente antérieure du vallum, des vestiges d'habitat massif, des III—IIe siècles av. n. è. (fig. 2.)

Parmi les restes céramiques mentionnons des fragments d'amphores de Cos et des tessons «bastarnes», ayant le rebord tourné vers l'intérieur (fig. 3). Pendant cette période d'habitat, le vallum s'est beaucoup affaissé. Tenant compte de ces données stratigraphiques, la date de construction de la forteresse doit être reportée à une période antérieure, à la fin du IIIe siècle av. n. è. Malheureusement on n'a pas trouvé des vestiges antérieurs à l'époque à laquelle on pourrait attribuer la construction de la forteresse. Par sa forme pentagonale, la forteresse de Moșna présente des affinités typologiques avec celle de Stințești-Botoșani, ce qui pourrait faciliter son éventuelle datation aux IVe—IIIe siècles av. n. è.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — *Moșna*. Plan de la forteresse thraco-gétique, à remparts en terre.

Fig. 2. — *Moșna*. Coupe I₁ (fragment) par le vallum et le fossé *a*, sol végétal de forêt; *b*, sol grisâtre sablonneux, avec vestiges archéologiques des IIIe-IIe siècles av. n. è.; *c*, sol brun rougeâtre de forêt; *d*, même couche avec taches jaunâtre d'au-delà de la base du vallum; *e*, sol jaune rougeâtre très sablonneux; *f*, terre glaise jaune; *g*, sol jaune bleuâtre; *h*, sol jaune verdâtre du remblai du vallum; *i*, sol jaune rougeâtre sablonneux mêlé avec de la terre glaise jaune et avec des concrétions provenant du remblai du vallum; *j*, sol brun rougeâtre de forêt, provenant du remblai du vallum; *k*, sol brun chocolat du remblai du vallum; *l*, terre glaise brun chocolat, alluvionnaire; *m*, terre glaise brun chocolat du remblai du vallum; *n*, terre glaise brun jaunâtre du remblai du vallum; *o*, terre glaise brun bleuâtre du remblai du vallum; *p*, torchis calciné; *q*, débris de torchis et calcinations; *r*, tesson.

Fig. 3. — *Moșna*. Céramique de la couche des IIIe-IIe siècles av. n. è., correspondant à la période ultérieure à celle de l'érection de la forteresse en terre thraco-gétique.